

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационния труд на Дона Костадинова Пикард на тема „Социалният капитал като фактор за развитие на селските общности в България” за присъждане на образователна и научна степен „доктор” по специалност „Социология”, шифър 05.11.01

**от доц. д-р Мариана Костадинова Драганова,
Институт за изследване на общества и знанието при БАН**

Дисертацията се състои от увод, изложение в три глави, заключение, списък с използваната литература и осем приложения в общ обем от 257 стр., от които 208 стр. основен текст. Цитираните библиографски източници включват 172 заглавия, от които 77 на български език и 95 на английски език. В текста са включени 28 таблици и 5 фигури. Приложенията представят инструментариума и документацията, свързани с емпиричното изследване на докторантката (въпросници за пощенска и пряка анкетна карта, придружаващо писмо към тях, дизайн на интервюта и фокус групи, графично представяне на резултати от пощенската анкета, макет на онлайн въпросник и снимков материал).

Дисертационният труд третира тема в една не толкова престижна (за България) област от социологическото знание, каквато е руралната социология, свързана с изследвания върху селските общности, селското стопанство и всички социални процеси, взаимодействия и феномени, свързани с тях. По-конкретно дисертацията се фокусира върху състоянието и потенциала на **социалния капитал в селските общности** - един актуален и недостатъчно изследван проблем, дълбоко свързан с оцеляването (на някои) и развитието на селските общности като социални образувания, който да бъде използван като ресурс за смекчаване на най-острите проблеми на съхранението и развитието им – високо ниво на безработица, низходящ социален статус, спад в доходите и жизненото равнище на широки социални слоеве от селските жители, забавяне на формирането на стабилна средна класа и засилване на неравенствата между селските и градски общности, лошо качество на техническата инфраструктура, ограничен достъп до образователни и здравни заведения и други социални услуги и др.

Основна **теоретична база** на дисертационния труд е **концепцията за социалния капитал**. Д. Пикард познава основните автори и съществуващата литература по този проблем (в международен и национален мащаб), позовава се коректно на тях и основно избира за своя теоретична основа концепцията на Робърт Пътнам като „онези характеристики на социалната организация, като доверие, норми и мрежи, които могат да подобрят ефективността на обществото чрез подпомагане на координирани общностни дейности”, като я използва и адаптира към конкретната цел и задачи на изследването. Теоретически, дисертацията се базира и на **концепцията за развитие**, като се прилага главно социологическото, а не икономическо разбиране за общностно развитие. Дефинирането на **понятието за селска общност** почива не (само) върху териториално-административни определения, но главно върху неговата социологическа класификация, предложена както от български учени, така и от по-широката перспектива в руралната социология, като Д. Пикард защитава позицията, че различните по тип селищни структури (градът и селото) все още имат социологически

значими социални, икономически, културни и политически различия с въздействия върху населяващите ги общности.

Тезата, задаваща рамките на изследването е, че въпреки неблагоприятните екзогенни условия и фактори за оцеляването и развитието на селата у нас, те не са обречени на отмиране: българските селски общности все още имат своите вътрешни (ендогенни) ресурси, с които да подпомогнат съхранението и развитието си и един такъв ресурс е социалният им капитал (съществуващите общи цели и ценности, доверие, съвместни действия и връзки между жителите на общността, които характеризират взаимодействията вътре в нея, както и между нея и външните ѝ общности и социални структури).

На базата на тази теза е формулирана **изходната хипотеза** на изследването, предполагаща, че по-високите нива на социален капитал в селските общности в България влияят благоприятно върху техните социално-икономически характеристики и са съществен фактор за тяхното съхранение и развитие.

Изходната хипотеза е прецизирана в две изследователски хипотези, които конкретизират механизмите на социалния капитал за благоприятно въздействие върху местната общност, като свързват съхранението със спояващия социален капитал, а развитието – със съединяващия и свързващия социален капитал, което принципно е заложено в самата концепция за социален капитал.

Избраната **методика** на изследване отговаря на поставените цел и задачи на дисертационния труд. Комбинирането на количествени и качествени социологически методи за набиране на първичната информация, използвани в теренното изследване на Д. Пикард, показва професионално умение да борави с тези методи - както в подбора, така и в коректното интерпретиране на данните от тях.

Като основен **теоретичен принос** в дисертационния труд на Дона Пикард е конструирането на концептуална рамка на понятието „съхранение на селската общност” като инструмент за измерване на общостен жизнен потенциал и са предложени негови ключови индикатори – апробиран в емпиричното ѝ изследване. Освен това са изведени основни социологически взаимовръзки между функциите и механизмите на създаване и поддържане на спояващ и съединяващ социален капитал, от една страна, а от друга - специфичното влияние, което тези две форми на социален капитал имат съответно върху съхранението и развитието на селските общности. Идентифицирани са специфики на формирането и условия за привнасяне на социален капитал в конкретни селски общности в България, като са експлицирани ключовите носители на спояващия социален капитал.

От научно-приложните постижения на кандидата могат да се посочат: а) изработването и апробирането на инструментариум за измерване нивата на съхранение и развитие на селските общности в България - чрез компилация от въпроси е създаден и адаптиран инструментариум за измерване силата на спояващия и съединяващия социален капитал за селските общности в България; б) изведените практически препоръки за стимулиране на социалния капитал в селските общности. Те включват както възможни административни мерки, така и законови промени, които биха могли да адресират проблемите на ерозиращия социален капитал в селата.

Разработената дисертация откроява нагласата на Дона Пикард към научно-приложни изследвания, умението ѝ да борави с емпиричен материал и адекватно да го анализира с подходящ понятиен апарат и инструментариум.

Отговорно заявявам, че целият дисертационен труд и приносите са лично дело на кандидата. Методът, методиката на изследването, подготовката на инструментариума, конструирането и адаптирането на въпросниците както и провеждането на теренната изследователската работа са изключително дело на авторката.

Дона Пикард има съществен принос в 5 колективни публикации по международния проект „Евроидентичности“, където тя участва като асистент-изследовател. Освен това има 2 самостоятелни публикации по темата на дисертацията.

Като критични бележки към представения дисертационен труд бих посочила, че в аналитичната му част на места анализът не е толкова анализ, колкото е дескриптивен текст и по-скоро прилича на етнографска, а не на социологическа интерпретация. Освен това считам, че работата би спечелила повече при един по-цялостен проблемно-структурен анализ на емпиричния материал, а не толкова линейно композиран - първо да се анализират данните от количественото изследване, а след това от дълбочинните интервюта и фокус групите. Аргументацията на емпиричния анализ не навсякъде е достатъчно убедителна и задълбочена. Въпреки че авторката борави точно с научния апарат академичният език и стил все още не са на достатъчно високо ниво.

Авторефератът адекватно предава съдържанието на дисертацията. Приносите в самооценката на Дона Пикард са прецизирани и съответстват на действителните постижения на дисертанта.

На основание на гореизложеното, считам, че представения дисертационен труд има всички качества на творчески и самостоятелно разработена работа и убедено препоръчвам на членовете на научно жури, както и на Научния съвет на ИИОЗ да присъди на Дона Пикард образователната и научна степен „доктор“.

Член на Научното жури:

Доц. д-р Мариана Драганова

10.06.2013 г.
София